

Nr 51

Utlåtande i anledning av motioner om införande av ljudenlig stavning.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 873 av fru *Lindström m. fl.* och II: 992 av fru *Eriksson* i Stockholm *m. fl.* hemställas att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en översyn av de nuvarande stavningsreglerna, vilken kan leda fram till en ljudenlig stavning inom en icke alltför avlägsen framtid.

Utskottet har i den ordning 46 § riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttranden över motionerna från skolöverstyrelsen och Svenska akademien. Därjämte har på utskottets begäran Sveriges lärarförbund inkommit till utskottet med yttrande. Se *Bilaga* till detta utlåtande.

1906 års stavningsreform m. m.

I Kungl. cirkulär den 7 april 1906 föreskrevs att den sjunde upplagan av Svenska akademiens ordlista (SAOL) — utkommen år 1900 — skulle läggas till grund för undervisningen i svensk rättskrivning, dock med iakttagande av att *dt* för *t*-ljud skulle ändras till *t* eller, enligt tillämpade regler för konsonantteckens dubbelskrivning, till *tt* samt att *f*, *fv* och *hv* för *v*-ljud skulle ändras till *v* med bibehållande av grundformens *v* i böjningsformer framför *t* och *s* utom i ordet *haft*.

Denna stavningsreform blev obligatorisk för statsförvaltningen genom ett kungl. cirkulär år 1912. Ännu 1916 rekommenderade emellertid Svenska akademien i sin Ordförteckning *dt*-stavning i neutrum av icke participiella adjektiv och i supinum och neutrum particip av verb med infinitiv på *-da* genom att sätta *dt*-formerna före den officiella stavningens former med *t* eller *tt*.

I de senaste utgåvorna av SAOL har vidtagits smärre ändringar i stavningen av enskilda ord. Sålunda införde den åttonde utgåvan (1923) *essä*, äv. *essay*, *enkät* och *rutt*. Den nionde utgåvan (1950) införde alternativstavningarna *aksent*, *vaksin*, *sjakal*, *sjal*, *karaktärisera*, *modärn* m. fl.

(Källa: »Kortfattad svensk språkhistoria», Gösta Bergman, Stockholm 1968.)

Tidigare riksdagsbehandling

Efter 1906 års stavningsreform behandlades frågan om ett reformerat stavningssätt första gången av *1919 års riksdag* i anledning av en i andra kammaren väckt motion, nr 280, med förslag att riksdagen hos Kungl. Maj:t

måtte hemställa om utarbetande av ett enhetligt förslag till en reformerad praktisk och lättlärd stavning m. m.

Andra kammarens första tillfälliga utskott behandlade frågan i sitt utlåtande nr 10. Utskottet fann det på grundval av en år 1917 företagen undersökning om verkningarna av den tidigare genomförda stavningsreformen styrkt, att den 1906 beträdda vägen var riktig och att ett fortsättande på denna borde vara ändamålsenligt. Utskottet fann klart, att stavningsreformerna smidigt måste anpassa sig efter språkets utveckling och att ingen stavningsreform, hur genomgripande den än kunde vara, blev den slutliga lösningen. Vissa skäl syntes tala för ofta återkommande små reformer, och tiden syntes nu vara inne för ett nytt steg. Utskottet hemställde att kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en allsidig och sakkunnig utredning om reformering av stavsättet och vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kunde föranleda.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

Första kammarens första tillfälliga utskott hemställde i sitt utlåtande nr 16 att kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut. Utskottet anförde bl. a., att det — då det gällde reformering av modersmålets stavning — i särskilt hög grad torde få anses gälla, att pieteten icke fick eftersättas för vad som för tillfället ansågs medföra praktiska fördelar. Det syntes antagligt, att en stavningsreform genomförd så kort tid efter den föregående icke kunde vara önskvärd för undervisningen, vilken såsom läroverksöverstyrelsen i yttrande anført efter de senast påbjudna rättskrivningsnormerna behövde lugn och arbetsro på detta område. Även utanför skolans område måste enligt utskottets mening allt för täta ombyten i stavningssättet vålla stora olägenheter. Utskottet kunde icke finna, att några olägenheter skulle uppstå av ett uppskov med vidtagandet av ytterligare reformering av stavsättet.

I reservation till utlåtandet hemställdes att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Första kammaren biföll utskottets hemställan.

Samma motionsyrkande framställdes vid 1920 års riksdag i en inom andra kammaren väckt motion, nr 57.

Andra kammarens första tillfälliga utskott, som vidhöll den mening som kommit till uttryck i 1919 års utlåtande och fann att intet inträffat, som minskat giltigheten av de däri åberopade skälen, hemställde i sitt utlåtande nr 1 att kammaren måtte besluta i enlighet med motionsyrkandet. Kammaren avslög emellertid efter votering utskottets hemställan och motionen.

Även vid 1926 års riksdag framställdes samma yrkande i en inom andra kammaren väckt motion, nr 335.

Andra kammarens första tillfälliga utskott anförde i sitt utlåtande nr 6 bl. a. följande:

Stavningsreformen av år 1906 föregicks av en livlig diskussion både bland fackmännen och bland allmänheten, och även om från många håll en häftig opposition gjorde sig gällande mot reformen, hade denna dock en mycket utbredd opinion att stödja sig på. — — —

Det förefaller utskottet, som om frågan för närvarande icke på samma sätt vore aktuell. Någon allmän opinion för en fortsatt genomgripande stavningsreform har icke förspotts, vare sig inom fackkretsar eller bland allmänheten. Tvärtom synes reformen av 1906 hava medfört ett lugn, som i alla hänseenden varit till gagn. Utskottet förbiser ingalunda vikten av att skriftspråket tid efter annan revideras i ljudenlig riktning, i samma mån nämligen som det talade språket utvecklas och förändras. Att redan nu igångsätta en sådan revidering förefaller emellertid icke tillräckligt motiverat.

Utskottet anförde vidare — efter att ha erinrat om att 1906 års reform hade stötts från vetenskapligt håll och att ännu 1919 en viss opinion syntes ha rätt bland de då tillfrågade sakkunniga för ett förnyat upptagande av frågan — att nya synpunkter och rön hade kommit till, vilka medfört en större betänksamhet mot alltför brådstörtade reformer på området. Ytterligare ett vägande skäl emot ett upptagande av stavningsfrågan fann utskottet i de med en eventuell reform förbundna ekonomiska konsekvenserna, vilka på ett helt annat sätt än 1919 manade till försiktighet. Utskottet hemställde att motionen ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda. Två ledamöter anförde reservation utan angivet yrkande.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

I interpellation vid 1931 års riksdag framställdes fråga till statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet, huruvida statsrådets initiativ kunde påräknas för fullbordande med den ringa del som återstod av den Bergska reformen av år 1906, så att sedan den svenska rättskrivningen i varje fall hade en fullt genomförd grundprincip: inga helt stumma tecken.

Statsrådet Stadener erinrade i sitt svar om stavningsfrågans behandling i riksdagen åren 1919, 1920 och 1926 och om uttalanden, som i samband med 1926 års motion avgivits i remissyttranden. Ehuru den av interpellanten ifrågasatta stavningsreformen var mera begränsad än de önskemål som på sin tid framstälts i motioner, torde dock — anförde statsrådet — i tillämpliga delar det ur riksdagshandlingarna anförda gälla även interpellationen: den allmänna opinionen önskade säkerligen icke stavningsreformer för det närvarande. Det torde ej heller ännu kunna hävdas att någon mera allmän opinion för en stavningsreform enligt interpellationens linjer hade gjort sig gällande inom pedagogiska kretsar. Även språkmännen hade blivit betänksamma. Emellertid hade frågan om utredning rörande modernisering av rättskrivningen aktualiserats genom Sveriges folkskolläraryrkeförbund och Sveriges allmänna folkskolläraryrkeförbund, och statsrådet hade för avsikt att med uppmärksamhet följa det utredningsarbete angående eventuella stavningsreformer, vilket nu planlades inom organisationerna, samt avvakta dess resultat.

Vid 1943 års riksdag väcktes särskilda motioner (I: 16 och II: 63 samt I: 69 och II: 278) angående stavningsreform.

Skolöverstyrelsen anförde i remissyttrande bl. a., att intet syntes vara att erinra mot en mera allsidig utredning vid lämplig tidpunkt rörande möjligheterna för och lämpligheten av fortsatt förenkling av rättstavningen. Frågan hade emellertid redan underställts Kungl. Maj:ts prövning efter framställning från folkskolans lärarorganisationer.

Svenska akademien anförde bl. a., att det fortsatta närmandet mellan Nordens folk skulle avgjort motverkas, om svenska skriftspråket på detta sätt avlägsnade sig från grannspråken genom ändrade ljudbeteckningar, att även hänsynen till det gängse internationella ordförrådet manade till försiktighet samt att den rent pedagogiska vinsten i själva verket skulle visa sig mindre än motionärerna ville göra gällande.

Modersmållärarnas förening avstyrkte motionerna såväl principiellt som med hänsyn till tidsläget.

Folkskollärarkårens skriftspråkskommitté erinrade om att folkskolans lärarorganisationer i februari samma år till Kungl. Maj:t ingivit framställning i rättskrivningsfrågan. I likhet med motionärerna ansåg kommittén att en officiell utredning av stavningsfrågan borde ske med syfte att få till stånd en modernisering och förenkling av stavningsreglerna.

Första kammarens första tillfälliga utskott anförde i sitt utlåtande nr 12 att möjligheterna för undanröjande av onödiga svårigheter vid rättstavningen borde uppmärksammas och undersökas. Hänsyn borde emellertid tagas till frågans språkhistoriska och kulturpolitiska sidor. Tidpunkten för en allsidig utredning av detta spörsmål borde enligt utskottets mening väljas då förutsättningar var för handen för det kulturella samarbetet med övriga nordiska länder. Då folkskollärarekårens skriftspråkskommitté nyligen hos Kungl. Maj:t hade ingivit framställning om åtgärder för modernisering och förenkling av rättstavningsnormerna hade spörsmålet redan bringats inför Kungl. Maj:t. Utskottet hemställde att motionerna icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Första kammaren biföll efter utförlig debatt jämte votering utskottets hemställan med utslutande av motiveringen.

Andra kammarens första tillfälliga utskott anförde i sitt utlåtande nr 8, att utskottet delade motionärernas uppfattning, att möjligheterna för undanröjande av onödiga svårigheter vid rättstavningen i skolorna borde uppmärksammas och undersökas och att frågans pedagogiska och undervisningstekniska sidor borde tillmätas stor betydelse. I likhet med motionärerna fann också utskottet, att en officiell utredning av stavningsfrågan borde ske med syfte att få till stånd en sådan modernisering och förenkling av stavningsreglerna, att det svenska språket även i skrift kunde mer än vad som nu var fallet bli hela det svenska folkets egendom. Då härvid kontakt borde sökas med de nordiska grannländerna syntes tidpunkten mindre väl vald för

en sådan utredning. Motionärernas exemplifierade eller antydda förslag inbegrip vidare en så radikal avvikelse från nuvarande stavsett liksom från den svenska stavningens historiska utveckling över huvud, att utskottet ej fann det möjligt att tillstyrka motionerna. Utskottet ansåg, att långt större hänsyn måste tagas till frågans språkhistoriska och kulturpolitiska sidor, än vad motionärerna syntes förutsätta. Utskottet erinrade slutligen om att frågan om modernisering och förenkling av rättskrivningsnormerna redan underkastats Kungl. Maj:ts prövning genom framställning från folkskollärarkårens skriftspråkskommitté. Utskottet hemställde, att motionerna ej måtte till någon annan kammarens åtgärd föranleda.

Kammaren biföll utan debatt vad utskottet hemställt.

— Det må här anmärkas, att Kungl. Maj:t sedermera fann den av folkskolans lärarorganisationer i februari 1943 ingivna framställningen inte föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Motionerna

Motionärerna erinrar om att nuvarande stavningsregler tillkom år 1906 på administrativ väg. Härefter har vid upprepade tillfällen, senast år 1943, framlagts motioner i riksdagen om en stavningsreform, som skulle fullfölja 1906 års reform. Även folkskolans lärarorganisationer gjorde år 1943 framställning om en rättstavningsreform. Reformkraven har bl. a. avsett att stavningen borde vara ljudenlig, att kort vokalljud borde uttryckas med dubbel konsonant samt att sj-, tj- och ng-ljuden borde uttryckas genom en ny bokstav eller med en av de befintliga bokstäverna.

Motionärerna uttalar, att stavningen fortfarande är inkonsekvent och svårinlärd, inte minst för de många utlänningar som kommer till vårt land för att stanna. Som exempel nämner motionärerna, att sj-ljudet stavas på minst 9 sätt och j-ljudet på 18 sätt.

Gapet mellan skriftspråk och talspråk bör enligt motionärerna inte finnas kvar eller öka. Mot tanken att anpassa skriftspråket till talspråket har en vanlig invändning varit att talspråket innehåller många skilda dialekter. Denna invändning har emellertid fått betydligt mindre berättigande. Inte minst inom radio och TV har ett riksspråk kommit fram. Vinsten av ljudenlig stavning skulle idag vara större än någonsin.

Utskottet

Efter 1906 års reform har de allmänna principerna för stavningen inte rubbats. Endast smärre ändringar har vidtagits i stavningen av enskilda ord.

Enligt utskottets mening ger språkutvecklingen anledning att uppmärksamma frågan om reformer av stavningssättet. Flera skäl synes tala för att detta snarare bör ske genom fortlöpande åtgärder och initiativ från organ

som svarar för språkvård och pedagogisk utveckling än genom en mer genomgripande översyn av den art motionärerna föreslagit. Ett sådant skäl av stor vikt är att man vid stavningsreformer bör sträva efter en långsiktig anpassning i syfte att bredda den nordiska språkgemenskapen. Utskottet vill i samband härmed framhålla angelägenheten av att Nämnden för svensk språkvård bereds tillfälle att i samråd med de övriga nordiska språknämnderna medverka i ett sådant arbete.

Även från andra synpunkter än de internordiska kan det synas tveksamt hur långt man bör tillgodose det av motionärerna framförda önskemålet om ljudenlighet. En avvägning måste göras mot krav på språkförståelse och läsbarhet och med beaktande av de värden som kan ligga i anknnytningar till främmande språk och ett internationaliserat ordförråd.

Reformer på detta område bör vidare samordnas med det forsknings- och utvecklingsarbete som bedrivs beträffande stavningsförmågan och metod-materialsystem för stavningsundervisningen. Utskottet anser sig kunna förutsätta att skolöverstyrelsen tar de initiativ i stavningsfrågan vartill detta arbete och undervisningens krav i övrigt kan föranleda.

Utskottet anser sig inte böra tillstyrka bifall till motionerna utan hemställer,

att de likalydande motionerna I: 873 och II: 992 icke föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 12 november 1969

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Oscar Carlsson (s), Hedlund (s), Eric Peterson (fp), Helge Karlsson (s), Karl Gustav Pettersson (s), Ove Karlsson (s)*, fröken Pehrsson (cp), herrar Axelson (fp) och Ingvar Andersson (m);
från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm (s), herrar Larsson i Borrby (cp)*, Rimås (fp), Johansson i Skärstad (cp), Johansson i Simrishamn (s), Hugosson (s), Nilsson i Agnäs (m), fröken Åsbrink (s), herr Green (s), fru Fränkel (fp), herrar Häll (s) och Aldén (s).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av fru Eriksson i Stockholm (s), herrar Eric Peterson (fp), Larsson i Borrby (cp) och Rimås (fp) samt fru Fränkel (fp), vilka ansett, att utskottets utlåtande och hemställan bort ha följande lydelse:

»Efter 1906 års reform har de allmänna principerna för stavningen inte rubbats. Endast smärre ändringar har vidtagits i stavningen av enskilda

ord. Både skolöverstyrelsen och Sveriges lärarförbund har en radikal syn på en stavningsreform och anser i sina remissyttranden tiden mogen att nu göra en omfattande översyn av stavningsreglerna. Svenska akademien hävdar däremot med erinran om det värdefulla, som skedde på det nordiska rättskrivningsmötet för 100 år sedan, och med visst beklagande av reformen 1906, att någon ändring inte bör ske.

I likhet med skolöverstyrelsen och Lärarförbundet anser emellertid utskottet, att språkutvecklingen ger anledning att uppmärksamma frågan om reformer av stavningen i vårt land. Inget organ har i dag som sin uppgift att göra en sådan översyn som begärs i motionerna, men uppdraget borde kunna lämnas till de organ, statliga och inte statliga, som svarar för språkvård och pedagogisk utveckling.

Vid en översyn av stavningsreglerna bör en större ljudenlighet eftersträvas samtidigt som en avvägning sker mellan förenklingskravet och krav på språkförståelse. De värden, som kan ligga i anknytningar till främmande språk och ett internationaliserat ordförråd bör beaktas. I syfte att bredda den nordiska språkgemenskapen bör, såsom alla remissinstanser framhållit, stavningen regleras så att bättre överensstämmelse mellan de nordiska språken uppnås. Härvid är det önskvärt att samråd sker mellan de nordiska språknämnderna.

Skolmyndigheterna ser i dag mera liberalt på stavfelen, vilket i och för sig kommer att verka i riktning mot en förenkling av stavningen och till förmån för en reform. Med stöd av vad ovan anförts vill utskottet därför förorda att en översyn sker av stavningen med beaktande av en större ljudenlighet med samtidig hänsyn tagen till språkförståelse och internordisk språkgemenskap och att detta uppdrag lämnas till något av de organ, som redan har att följa språkvård och pedagogisk utveckling. Vad utskottet här anfört synes böra givas Kungl. Maj:t till känna.

Utskottet hemställer därför,

att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 873 och II: 992 i skrivelse till Kungl. Maj:t giver till känna vad utskottet anfört.»

Yttranden över motionerna I: 873 och II: 992

Skolöverstyrelsen (5.3.1969)

Någon genomgripande stavningsreform har i vårt språk inte förekommit under de senaste sextiofem åren. Däremot har måttfulla ändringar i ortografi successivt genomförts, samtidigt som forskning, läromedelsproduktion och organisatoriska åtgärder föranleder bättre metoder och större effekt i stavningsundervisningen. Utan tvivel kan dock tiden anses mogen för en mer omfattande översyn med syfte att utreda förutsättningar och metoder för en stavningsreform. Självfallet kan en sådan reform i varierande grad både motiveras av och genomföras i enlighet med pedagogiska önskemål. Dess omfattning kommer dock väsentligen att få vägas även mot andra krav. Samnordiska aspekter liksom nuvarande möjligheter till associativa anknytningar till andra europeiska språk och miljöer torde ge underlag för bedömningar. Den internationalisering och därigenom vidgning av vårt språk som har skett och sker genom införlivande av främmande ord samt tekniska och liknande termer kan knappast heller avbrytas med mindre än att synnerligen starka skäl föreligger.

Med tanke både på det egna språket och en större språkgemenskap är det oekonomiskt om en förenklad stavning medför att språkförståelse och läsbarhet åsidosätts.

Förmågan att stava rätt utgör en mindre komponent av skrivfärdigheten. Vid undersökningar från senare år har det visat sig, att de flesta fel och de mest svåravhjälpta stavningsbesvären i väsentligt lägre grad är förknippade med de relativt fåtaliga ord som innehåller sj-, tj-, ng- och j-ljud. De dominerande — och från forsknings- och utvecklingssynpunkt sett mest komplicerade — stavningsproblemen hänför sig främst till fel av typ dubbelteckning och ersättning, vilket nedanstående utdrag ur en undersökning av den procentuella fördelningen av stavfel på olika feltyper visar. Undersökningen genomfördes på mellanstadiet i Malmö av Lindell, Löfqvist och Nordlund.

Klass	Feltyp				Summa
	Ljudenlighet	Dubbelstavning	Ersättning	Övriga fel	
4	11,6	46,3	41,1	1,0	100,00
5	14,6	49,6	32,4	3,4	100,00
6*	12,3	52,4	32,3	3,0	100,00

* 6:e klass negativt gallrad.

Det har visat sig vid försök som företagits att felfrekvensen inom de dominanta huvudtyperna har kunnat reduceras med hjälp av en viss materialkombination. Efter de betydande förberedelser som gjorts är det

emellertid önskvärt att ett mera samlat och målbestämt forsknings- och utvecklingsarbete inom detta och närliggande områden kommer till stånd i syfte att åstadkomma läromedel av individualiserad och programmerad typ, vilket också skulle medföra, att »den tid som går åt till rättstavningsövningar skulle kunna minskas». — — —

Det är därför angeläget, att ett arbete med översyn av de nuvarande stavningsreglerna, som kan förväntas bli omfattande, bl. a. samordnas med forsknings- och utvecklingsarbete vad gäller dels stavningsförmågan och dels framställning av ett metod-materialsystem för stavningsundervisningen.

Slutligen bör det framhållas att nyare psykologiska rön i fråga om stavningsförmågan har främjat och ytterligare bör främja ett objektiva och mer liberalt synsätt på stavfelen.

SÖ tillstyrker således en översyn av de nuvarande stavningsreglerna.

Svenska akademien (genom akademiens språkkommitté; 7.3.1969)

Motionärerna utgår ifrån att vinsten av fullt genomförd ljudenlig stavning skulle vara mycket stor, »i dag större än någonsin». Stavningen är inkonsekvent och svårinlärd, »inte minst för de många utlänningar, som i dag kommer till vårt land för att stanna». Som exempel anföres att sj-ljudet stavas på minst 9 olika sätt. Och det erinras från kammardebatten 1943 om att j-ljudet stavas på 18 olika sätt.

I själva verket förhåller det sig så, att vårt talspråk är vida mera inkonsekvent än skriftspråket, och det lär vi icke kunna göra någonting åt. Det heter (han) *ger* men (han) *gav*, (han) *går* men (han) *gick* osv. De flesta oregelbundenheterna finns redan i talet. Som mönster och riktpunkt för stavningen är talspråket ingalunda något ideal. Vår nuvarande stavning motverkar en del av talspråkets inkonsekvenser och gör därigenom skriftspråkets användning lättare än om stavningen vore ljudenlig. Vi kan väl vara överens om att t. ex. *skära* — *skar* — *skörd* — *skåra* är en bättre stavning än *sjära* — *skar* — *sjörd* — *skåra* (eller: *zära* — *skar* — *zörd* — *skåra*), liksom *giva* — *gåva* är bättre än *jiva* — *gåva*, och att det är en fördel att kunna skilja *själ* och *skäl* och *stjäl* åt.

De minst 9 olika sätten att stava sj-ljudet och de 18 olika sätten att stava j-ljudet kan man visserligen beklaga. Men de beror till övervägande del på de från andra språk inlånade orden. Det internationella ordförrådet, som just nu växer snabbare än någonsin, vållar de största svårigheterna. Men att försvenska de främmande ordens stavning i större utsträckning än vi traditionellt gör, skulle skapa stora problem, såväl i det allmänna livet som i undervisningen. Att stava samma ord på ett sätt i svenskan, på ett annat i engelskan (tyskan och franskan) skulle sannerligen icke vara någon vinst för skolan, tvärtom innebära en ökad belastning. Här bör man vara ytterst försiktig och endast försvenska skrivningen av vissa varaktigt införlivade ord (t. ex. *strejk*, *tejp*).

En stavningsreform bör icke leda till ökade svårigheter för undervisningen i svenska och främmande språk. Detta gäller också »för de många utlänningar, som i dag kommer till vårt land för att stanna».

Barnen lär sig stavningen främst genom läsning, varvid de efterhand vänjes vid ordbilderna. Först relativt sent kommer numera träning i rättskrivning in i skolarbetet. Ordbilderna är då mestadels fästa i barnens minne genom läsningen. En radikalt ljudenlig stavning skulle endast skapa svårigheter och förvirring i undervisningen.

Övningar i rättskrivning spelar numera i grundskolan en relativt underordnad roll i jämförelse med gamla tider, och man räknar med att ortografisk färdighet skall tillfalla flertalet elever såsom en mogen frukt av läsning och skrivning i övrigt (se bl. a. gällande kursplan för undervisningen i svenska för grundskolan).

I motionen prisas Fridtjuf Bergs stavningsreform 1906: v-ljudet förenklades och *dt* avskaffades (i t. ex. *godt*, *gladt*). Som bekant har Norge fått en i vissa avseenden radikal, »ljudenlig» stavning. Men norrmännen har bibehållit *dt* i *godt* och *gladt*, liksom (av särskilda skäl) *hv* i *hvass* och *hvit*. Det är en nyttig erinran om hur relativt allting är i stavningens värld.

Gjord gärning står ej att ändra. Även om vi ångrade oss aldrig så mycket, kan vi nu icke återställa samhörigheten för ögat mellan *god* och *gott* (*godt*), *glad* och *glatt* (*gladt*), *vid* och *vitt* (*vidt*) osv.

Sist men icke minst, bör erinras om de betydande kostnader, som en radikal ändring av stavningen skulle föra med sig genom omredigering och omtryck av ordböcker m. m., en fullkomligt onödigt och improduktiv verksamhet, som endast skulle medföra ökade svårigheter för dem det gäller: skolan och undervisningen, de många utlänningarna som skall lära sig vårt språk och hela den svenska allmänheten.

Vår nuvarande stavning är i själva verket ganska bra, en av de bättre i världen. Svenskan är i detta avseende jämförbar med italienskan, men långt överlägsen engelskan och franskan. Detta hindrar naturligtvis icke, att förbättringar skulle kunna genomföras på en eller annan punkt, om vi är beredda att ta de därmed förenade besvären.

Den nordiska språkgemenskapen måste vårdas även i fråga om ortografi. Ingen förändring i stavningen bör ske, utan att den noga har övervägts ur gemensamt nordiska synpunkter. Danskarna genomförde visserligen 1948 en stavningsreform på egen hand — de stora bokstäverna hos substantiven avskaffades, typen *å* infördes för äldre *aa* —, men båda dessa förändringar var i klart nordisk anda och har hälsats med bifall och tacksamhet från norsk och svensk sida. En genomförd ljudenlig stavning skulle få förödande följder för den nordiska språkgemenskap, som vi dock alla värdesätter så högt.

Den fråga som motionärerna har väckt talar sålunda i hög grad för att samarbetet i den nordiska språkvården bör förstärkas. Ett sådant finns redan i de nordiska språknämndernas viktiga arbete, men detta bör genom statsmakternas försorg ges ökade resurser och ökad arbetshjälp. Det finns säkerligen utrymme för en översyn av de nordiska språkens traditionella ortografi.

Det är i år 100 år sedan det betydelsefulla nordiska rättskrivningsmötet samlades i Stockholm och för första gången diskuterade ett program för gemensamma reformer. Det bar frukt, om än icke 100-falt, så åtminstone 20-falt eller 30-falt, vilket är vackert så, när det gäller ett så ömtåligt område som stavningen. Man kan livligt hoppas en förnyelse, väl förberedd, av sådana rådplågningar på nordisk grund.

Svenska Akademien vill därför som svar på remissen föreslå

dels att motionärernas framställan icke måtte föranleda någon åtgärd,

dels att riksdagen måtte på lämpligt sätt tillse, att ökade anslag beviljas för främjande av de nordiska språknämndernas samarbete, även avseende stavningen.

Sveriges lärarförbund (18.3.1969)

När ljud och skrift illa överensstämmer, erbjuder rättstavningen många inlärningsproblem. Lärare har ständigt dryftat olika pedagogiska metoder för att komma till rätta därmed, något som de otaliga rättskrivningslärorna vittnar om. Men de har även utifrån sina praktiska erfarenheter av undervisningen i svenska yrkat på stavningsreformer och velat framhålla att endast härigenom skulle alla skolans elever lära sig väl behärska sitt språk i skrift.

Den gamla folkskolans lärare framförde under 1930- och 1940-talet — innan skolreformerna krävde intresse och arbetsinsatser — flera förslag till reglering av ortografien i huvudsaklig överensstämmelse med ljudenlighetsprincipen. Förslagets pedagogiska motiveringar kvarstår ännu i stort sett oförändrade. Även om stavningsfrågan icke på senare tid har dryftats bland lärare med samma iver som för trettio år sedan, torde lärare dock alltjämt rätt allmänt vilja förordas att stavningen regleras efter ljudenlighet. I vilken utsträckning ljudenligheten konsekvent bör genomföras är däremot en omtvistad fråga. Man torde vilja lämna visst utrymme för att samhörigheten mellan ord även skall komma till uttryck.

Om man vill låta ljudenligheten vara vägledande för stavningen, framstår 1906 års svenska stavningsreform såsom ofullgången. Det finns därför enligt förbundets mening all anledning att företaga en sådan översyn av nuvarande stavningsregler som påyrkas i riksdagsmotionen.

Under senare tider har det allt oftare hävdats, att stavningsreformer inom de nordiska språken icke bör få inkräkta på den nordiska språkgemenskap, som trots alla olikheter dock rätt väl kommer till uttryck i skrift. Det bör tvärtom vara en strävan att i de nordiska länderna reglera stavningen till allt bättre överensstämmelse mellan de nordiska språken. Lärarförbundet vill för sin del framhålla att strävandena att stärka den nordiska språkgemenskapen är värda allt beaktande. I utredningar för en översyn av de svenska stavningsreglerna bör därför konsekvenserna av svenska förändringar i ortografien belysas utifrån de nordiska språkförhållandena.